

Povstanie bolo celonárodné

Martin Krno

Účasť zahraničných delegácií a diplomatických misií z vyše 30 spriateľných krajín na ústredných oslavách SNP dokazuje, ako si zahraničie vysoko váži kapitolu dejín, ktorou sa Slováci a ostatní obyvatelia našej vlasti prihlásili k spoločnému boju za lepší a spravodlivejší svet v mieri.

Nech pochybovači mlčia: Povstanie bolo celonárodné! Hoci nezasiahlo celé územie Slovenska. Veď tento zápas, ktorý mal nadobro zúčtovať s fašistickým režimom a nacistickými okupantmi, sa politicky, hospodársky, v kultúrnej nadstavbe a do veľkej miery i po vojenskej stránke pripravoval v Bratislave.

Na Gajovej ulici bol v decembri 1943 uzavretý základný programový dokument SNP – Vianočná dohoda. Na spoločnom postupe sa dohodli rozličné strany a skupiny, ku ktorým sa postupne pridávali ďalší antifašisti rôznych profesií, svetonázorov aj politickej minulosti. Bodaj by častejšie naši politici hľadali cestu k sebe, osobitne v zložitých spoločenských situáciách.

V minulosti sa názory na Povstanie často prehodnocovali, neraz i nesprávnym smerom. Po februári 1948 sa za pozitívne označovalo iba partizánske hnutie a hlavných organizátorov súdili za tzv. buržoázny nacionalizmus. Potom sa jednostranne preceňovala úloha komunistickej strany.

Po novembri 1989 dostali široký priestor neoludácki „tiežhistorici“, ktorí našli podporu aj u časti politických predstaviteľov. Najnovšie sa vyzdvihuje rola povstaleckej armády, aby sa tým zrejme prekryli zásluhy dnes neuznávaných politikov či pomoc Sovietskeho zväzu.

Nepochybne, bez demokraticky zmysľajúcich dôstojníkov a vojakov by nebolo Povstania. Ale bez politickej, organizačnej prípravy na všetkých úrovniach, bez výrazných hospodárskych opatrení, by sa tu uskutočnil iba vojenský puč, akých bolo v závere vojny v Európe niekoľko.

Tieto nesprávne hľadiská sa premietajú aj do návrhu, aby sa naša vrcholná a najmodernejšia múzejná inštitúcia – Múzeum SNP – rozdelila a podstatná časť preradila pod rezort obrany. Nestalo sa to na základe širokej debaty odborníkov, ktorú v tomto prípade absolútne ignorovali, ale podľa pochybných predstáv dvoch členov vlády a ich ministerských úradníkov.

Vyzývam ich – zastavte to! Ak chcete pre prácu Múzea SNP naozaj vytvoriť čo najlepšie podmienky, ako to deklarujete, sadnite za okrúhly stôl s ľuďmi, ktorí majú do toho čo hovoriť a majú vám čo povedať.

Po vypuknutí Povstania mnohí obyvatelia Bratislavy, ilegálni pracovníci, príslušníci pokrokovej elity nášho národa, študenti, všetci sa ponáhľali tam, kde boli najviac potrební – do Banskej Bystrice. Nesmieme na nich zabúdať, ani na zásadnú úlohu SZPB a všetkých ostatných, ktorí sa k odkazu SNP hlásia. A tou je odovzdávať jeho stále aktuálne myšlienky ďalšej, osobitne nastupujúcej mladej generácii.

Predseda Pavol Sečkář (druhý zľava) viedol aj tento rok delegácie SZPB na viacerých oslavách SNP. Na ústredných ho sprevádzal predseda ČSBS Jaroslav Vodička (prvý zľava) a predseda Medzinárodného hnutia odporu Vil-moc Hanty (tretí zľava).

foto: Ján Rohár

Spoločné rokovanie s českými priateľmi

Martin Krno

Po vlnnejšej prestávke spôsobenej pandémiou Covidu 19 sa Predsedníctvo ÚR SZPB 7. až 9. septembra stretlo v horskom hoteli na severnej Morave s členmi Výkonného výboru ÚV ČSBS na tradičnom spoločnom rokovaní.

Ešte predtým sa uskutočnilo samostatné zasadanie PÚR nášho zväzu, na ktorom sme sa venovali bežnej agende, plneniu uznesení, činnosti oblastných výborov, plneniu rozpočtu na tento rok, ako aj obsahovému zameraniu dvojdňovej porady tajomníkov OblV SZPB v októbri pri Zvolene.

Vyhlasenie k členom a občanom

Na druhý deň sa uskutočnilo oficiálne rokovanie s českými kolegami. Vzájomne sme sa informova-

li o situácii v našich krajinách najmä ohľadom pokusov o spochybňovanie zásad protifašistického odboja, udelili vzájomné vyznamenania aktivistom z oboch združení a prijali spoločné *Vyhlasenie k svojim členom a občanom Českej a Slovenskej republiky*.

Predseda SZPB Pavol Sečkář odovzdal Medailu Za vernosť predsedovi ČSBS Jaroslavovi Vodičkovi a podpredsedovi Emilovi Kulfánkovi, Medailu M. R. Štefánika I. stupňa predsedníčke OblV ČSBS Nový Ji-

čín Emilii Bartoňovej. Medzi ocenenými bol aj mladý starosta obce Tršice Pavel Kováček, ktorá úzko spolupracuje s českými odbojarmi.

Kytice k pomníku

Pri tejto príležitosti sme položili kytice kvetov k pomníku v miestnej časti Zákřov, kde sa na sklonku 2. svetovej vojny odohral príbeh, aký nemal v širokom okolí obdobu. Od júna 1942 sa tu počas holokaustu ukrývala štvorčlenná rodina Wolfvcov z neďalekého Olomouca, aby sa tak vyhla transportu do Terezína. Mnohí miestni o tom vedeli, všestranne jej pomáhali, nik ju neprezradil.

(Pokračovanie na str. 2)

Zahorela partizánska vatra

Daniela Olenovičová,

veliteľka Dobrovoľného hasičského zboru Bratislava-Rača

Po vlnnejšom, nultom ročníku Partizánskej vatry v bratislavskej mestskej časti Rača sme si 28. augusta zasa pripomenuli výročie SNP. Opäť bolo pre nás veľkou ctou privítať priamych účastníkov tejto historickej udalosti. Povstanie sa pre nás odjakživa spája s hrdinstvom.

Dnes oveľa lepšie chápeme, čo všetko museli pred 77 rokmi podstúpiť. Vedeli, že žijú v dobe, keď umierali nielen na frontoch, ale trpeli i v zázemí. Každý odpor voči vtedajšiemu režimu sa prísne trestal. Za každý odvážny čin mohli zaplatiť najvyššiu cenu. Napriek riziku, ktoré dnes možno ani nedokážeme do dôsledkov precítiť, našli v sebe silu a odhodlanie, aby sa zapojili do ozbrojeného boja proti nacizmu a fašizmu.

Životné príbehy opäť zaujali

Medzi nami sedel jeden z takých hrdinov. Docent Ján Chudík sa s nami podelil o spomienky. Keďže všetci jeho bojovní druhovia majú po deväťdesiatke, ich zdravie je veľmi krehké. Hoci by sa na tomto krásnom podujatí radi zúčastnili, pre zdravotný stav nemohli.

Moderátorku Barborku vlni zaujali životné príbehy partizánky Anny Bergerovej a červenoarmeja Jána Chudíka natoľko, že sa rozhodla spolu s rodinou navštíviť viaceré miesta, kde sa odohrávali počas 2. svetovej vojny najkrutejšie boje u nás. Neminula ani Kalište: pri rozprávaní o ňom sa jej triasol hlas a zaligotali sa aj slzy. Bolo to veľmi dojímavé...

„Ja sa vždy dívam dopredu. Nikdy nie nazad, lebo to, čo bolo, sa už nedá napraviť,“ zdôraznil pán Chudík. „Vždy treba ísť dopredu s nádejou, že môžem niekomu pomôcť, alebo urobiť to, z čoho bude mať radosť,“ odpovedal na otázku, čo považuje v živote za najdôležitejšie. Občas sa však musíme pozrieť i dozadu, lebo v činoch týchto hrdinov je veľa dôležitých odkazov pre súčasnosť.

Sloboda a zodpovednosť

V knižkovej doline sa zišli stovky Račanov, vrátane celých rodín. Na záver podujatia pri zapáľovaní slávnostnej vatry sme všetci svorne, i školská mládež vďaka rozdaným letáčikom s textom, zaspievali Partizánsku hymnu, až sa ľuďom tlačili slzy do očí.

(Pokračovanie na str. 3)

Spoločné rokovanie s českými priateľmi

(Dokončenie zo str. 1)

V apríli 1945 pri gestapáckej razii proti obyvateľom, ktorí mali spolupracovať s partizánmi, zatkli 18-ročného Otta Wolfa. S ďalšími 18 mužmi z dediny ho mučili a 20. apríla v lesnej chate na Kyjaniči všetkých zaživa upálili. Najmladší z nich Vladimír Švarc mal sotva 15 rokov. Súčasne podpálili v Zákröve viacero domov.

Aj Vlasovci vraždili odbojár

Na tejto krvavej akcii sa podieľali príslušníci 574. kozáckeho práporu, ktorý bol súčasťou kolaborantskej Vlasovovej armády. „Preto dodnes,“ povedal nám starosta Kováčik pri prijatí na radnici, „pri počutí slova

vlasovci každému v Tršiciach zhorkne jazyk.“ Na rozdiel od mnohých Pražanov. Takmer dvojtisícovú obec oslobodili vojaci Červenej armády 8. mája 1945.

Záver spoločného pracovného i neformálneho stretnutia vedenia oboch organizácií sa nieslo v príjemnej atmosfére počas večerného Na posedenia posedením pri cimbaločke, ktorá vyhrávala aj slovenské pesničky, Na Kráľovej holi nevynímajúc.

Spoločné rokovanie potvrdilo, že prepojenie našich organizácií nemá len historické korene, ale spočíva aj v blízkosti aktuálnych úloh a problémov, ktoré musíme prekonávať a najmä v blízkosti výziev, medzi ktorými dominuje úloha aktivizovať a získavať pre spoluprácu či dokonca členstvo mladých antifašistov.

Vyhlásenie Českého zväzu bojovníkov za slobodu a Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov k svojim členom a občanom ČR a SR

Celkový pohľad na účastníkov spoločného rokovania v Spálove. V prvom rade v strede tretí zľava Pavol Sečkář; Dana Milatová, Jaroslav Vodička a Zdeňka Valouchová.

foto: redakcia

Po ročnej prestávke zavinenej koronavírusovou pandémiou sa 7. až 9. septembra 2021 konalo v Spálove na Morave spoločné zasadanie Výkonného výboru Ústredného výboru ČSBS a Predsedníctva Ústrednej rady SZPB, na ktorom sme si pripomenuli 103. výročie Vyhlásenia nezávislosti českého a slovenského národa ich dočasnou vládou, známym pod názvom Washingtonská deklarácia, ktorá bola doručená ministrom zahraničných vecí USA 18. októbra 1918.

Výročia hrdinných národných udalostí

Český zväz bojovníkov za slobodu a Slovenský zväz protifašistických bojovníkov vychádzajú z historických základov, ktoré boli dané spoločným bojom Čechov a Slovákov proti rakúsko-uhorskej nadvláde v rokoch 1914 až 1918 a spoločným bojom proti nemeckej okupácii, nacizmu a fašizmu v rokoch 1938 až 1945.

V roku 2022 si spoločne pripomenieme aj 77. výročie Českého národného povstania, 78. výročie Slovenského národného povstania, 87 rokov od smrti autora Washingtonskej deklarácie a prvého československého prezidenta Tomáša Garigua Masaryka a 104 rokov od smrti spoluzakladateľa Československej republiky generála Milana Rastislava Štefánika.

Proti prekrúcaniu dejín

Členovia oboch združení so znepokojením pozorujú zrýchľujúci sa ústup niektorých domácich a európskych politikov od hodnôt, na ktorých sa po 1. a najmä po 2. svetovej vojne, t.j. po porážke Nemecka, nacizmu a fašizmu, budovala európska spoločnosť. Vte-

dajší agresor sa vydáva za obeť a obeť za agresorov. Činnosť obdobných občianskych združení venujúcich sa pripomínaniu vlasteneckej histórie, ako je ČSBS a SZPB, sa často ostrakizuje a spochybňuje.

Tieto extrémne prejavy nie sú iba záležitosťou Českej alebo Slovenskej republiky, ale celej Európy. Preto je nevyhnutné zintenzívniť osvetovú prácu nielen smerom k členskej základni oboch organizácií, ale aj k širokej verejnosti, politikom a najmä k mladým generáciám, školám všetkých druhov a stupňov. Generácie prichádzajúce po nás musia vedieť, čo to bol nacizmus a fašizmus a k čomu spoločnosť smeruje! Jednoznačnou úlohou ČSBS i SZPB je zachovávať a udržiavať česť a pamäť na bojovníkov proti nacizmu a fašizmu a odovzdávať mladším generáciám ich odkaz.

Antifašistické platformy

Delegácie VV ÚV ČSBS a PÚR SZPB sa dohodli, že si 30. septembra 2021 pripomenú „Pamätný deň“ vyhnaní Čechov a Slovákov z českého a slovenského pohraničia. Dňa 30. septembra 1938 bola podpísaná tzv. Mnichovská dohoda a neskôr tzv. Viedenská arbitráž, na základe ktorých bolo Československo okradnuté nemeckou nacistickou III. ríšou, Poľskom a Maďarskom celkovo o 30 percent svojho územia.

ČSBS a SZPB podporujú vytváranie širokých domácich antifašistických platforiem a prehľbovanie spolupráce so zahraničnými antifašistickými organizáciami združenými v Medzinárodnej federácii protifašistických bojovníkov (FIR).

Medzicitulky: Bojovník

Odišiel hrdinský odbojár generálmajor Il'ánovský

Branislav Balogh, Branislav Ondruš

„Pri hodnotení historických udalostí vždy treba myslieť na vtedajšiu realitu, pozitívne i negatívne faktory, ktoré ovplyvnili priebeh a výsledky boja. Treba odlíšiť zbabelosť od sebazáchovy. Postaviť mladého neskúseného chlapca pod palebnú prevahu nepriateľa bola nutnosť. A keď to opakovane vydržal a prežil i so zranením, potom to nebola zbabelosť, ale sebaobetovanie a hrdinstvo.“

Slová, ktoré ostanú ako silný odkaz a veľká výzva. Slová generálmajora Jána Il'ánovského. Hrdinu antifašistického boja, národného boja za oslobodenie a za mier. Hrdinu mnohých bojov druhej svetovej vojny, ktorý nerád patetizoval hrdinstvo vojakov. Hrdinu, ktorý aj svoje činy vnímal, ako „jednoducho morálnu povinnosť“.

Étos poslania SZPB

Hrdinu, ktorý nás 14. septembra vo veku nedožitých 100 rokov zanechal chudobnejších o jedného z tých, na ktorých sme hrdí. Smrť každého hrdinného priameho účastníka je pre nás nenahraditeľná strata. Odchodom Jána Il'ánovského strácame osobnosť, ktorá svojou odbojovou činnosťou i následnou činnosťou v SZPB až do posledných dní svojho života dávala étos nášmu spoločnému poslaniu.

Ján Il'ánovský sa narodil 21. apríla 1922 v Závažnej Porube v okrese Liptovský Mikuláš. V marci 1943 sa ako doplnok Rýchlej divízie ocitol na Kaukaze. Už po dvoch týždňoch však jasne vyjadril svoj názor, keďže zbehol k Červenej armáde.

Zodpovedný, disciplinovaný, ľudský

Po úvodných bojoch a zranení sa v Jefremove stal súčasťou 2. čs. samostatnej paradasantnej brigády v ZSSR. Ako inštruktor pôsobil aj v tuhých mrazov mínus 30 °C. Ďalšie zranenie zažil počas Dukliansko-karpatskej operácie, no keď sa front presunul na stredné Slovensko, už bojoval o Jalnú a Hronskú Dúbravu. Padol do zajatia, ušiel a v partizánskom zväzku Jegorov plnil náročné výzvedné úlohy spojené so zásobovaním potravinami. Po oslobodení horného Liptova sa opäť pridal k 1. čs. arm. zboru v ZSSR a ako člen prieskumnej skupiny dorazil 9. mája 1945 do Prahy.

S útvárom „Matej“ bojoval v roku 1946 proti banderovcom, neskôr pôsobil ako spravodajský dôstojník na veliteľstve 4. vojenskej oblasti v Bratislave. V októbri 1959 ho prevelili na veliteľstvo Technického učilišťa do Liptovského Mikuláša, kde bol zvyšok jeho pracovného života spojený s tamojšou vojenskou vysokou školou.

V SZPB pôsobil od roku 1978, kedy odišiel do výslužby. Vo funkcii tajomníka okresnej organizácie zotrval do roku 2006. Zodpovednosťou, disciplínou, ale aj ľudskosťou obohacoval život nášho zväzu do posledných chvíľ.

Čeť jeho pamiatke!

Naposledy na verejnosti – genmr. J. Il'ánovský na oslavách 77. výročia SNP v Liptovskom Mikuláši.

foto: archív redakcie

Povstalci boli skutoční vlastenci

Branislav Balogh

Najstarším účastníkom takmer 12-kilometrového turistického pochodu Náučným partizánskym chodníkom zo Skýcova do Zlatna (okr. Zl. Moravce) bol 81-ročný Vladimír Kalický zo ZO SZPB Partizánske. Významné regionálne podujatie sa uskutočnilo už 33. krát za účasti 576 pochodujúcich. Najmladšia účastníka trať zdolala vo vaku: trojmesačnú Laru Šabovú obeť preniesla jej mama.

Areál okolo obecného úradu bol 20. augusta natrieskaný na prasknutie. Aj pre pekné počasie, ale takmer všetci v pietnej úcte obkolesili pomník hrdinom SNP počas pietneho aktu. O význame pochodu svedčí, že hostitelia – starostovia oboch obcí: Martin Zeman zo Zlat-

na a Tomáš Kolembus zo Skýcova – privítali množstvo vzácných hostí (napr. predsedu NSK Milana Belicu).

Prestaňme sa hádať

Podpredseda NR SR Juraj Blahnár kritizoval útok vlády na Múzeum SNP: „Nemôžeme takto dehonestovať, čo je pre nás naozaj sväté, nemôžeme si ho len tak prehadzovať z jedného ministerstva na druhé. Oznamil, že Smer – SD navrhne, aby sa z múzea stala verejnoprávna inštitúcia zriadená priamo parlamentom.

Predseda strany Hlas – SD Peter Pellegrini poukázal, že hrdinstvo bojovníkov SNP, ktorí v biednych podmienkach dokázali povstať proti presile, viedlo k zjednoteniu národa: „Je veľmi zlé, že dnes sme rozhádaní, jedni osočujú druhých. Národ, kto-

rý je takto rozdelený, nedokáže brániť svoje hodnoty, ani vlasť. Spoločne sa zomknime a podme znovu budovať SR. Držme si palce a nikdy nezabudnime na tých, čo bojovali za našu slobodu.“

Atašé veľvyslanectva RF Lujza Gončarovová pripomenula udržiavanie historickej pravdy: „Náš spoločný boj zdolal zverstvá nacizmu. Dnes vidíme prejavy xenofóbie, rasizmu, revanšizmu a neonacizmu. Preto je našou spoločnou úlohou zachovávať historickú pamäť.“

Nezneužívajte vlastenectvo!

Podpredseda ÚR SZPB Norbert Lacko skonštatoval, že „keď sa zamýšľame z čoho čerpali účastníci Povstania odvahy zisťujeme, že to bola túžba vzoprieť sa nacistickému a fašistickému jarmu.“ Úlo-

Deti pri pamätníku hrdinom SNP v Zlatne – vizitka práce OblV SZPB Nitra.

foto: autor

hu SZPB je podľa neho približiť mladšej generácii, akými hrdinskými skutkami sa protifašistickí odbojáři vyznamenali: „Dnes sa neraz stretávame s ľuďmi, ktorí si minulosť nevážia a doslova vlastenectvo zneužívajú! Pritom vlastenectvo je tepnou národ a spomienkou na skutočných vlastencov je aj tento pochod a pietny akt.“

OblV SZPB v Nitre venuje

pozornosť školákam, ktorým tajomníčka Anna Zabáková odovzdala vecné ceny za úspešné zdolanie pochodu. N. Lacko spolu s predsedom OblV Nitra Jozefom Havlom a zakladateľom pochodu a predsedom ZO SZPB v Zlatne Štefanom Doskočom udelili Čestné uznanie P. Pellegrinimu, T. Kolembusovi, zástupcom Klubu vojenských veteránov a ďalším hostom.

Oslavy na Jankovom vršku

Ján Rohár

Trenčianske krajské oslavy výročia SNP sa už tradične konali 28. augusta na Jankovom vršku. Slávnostné zhromaždenie na mieste pôsobenia partizánskej brigády Jána Žižku sa začalo pochodom Pluku nesmrteľných, ktorým účastníci vzdávajú hold svojim predkom, ktorí sa zúčastnili SNP. Na zhromaždení nechýbal ani priamy účastník odboja plukovník Pavol Liška.

Podpredseda ÚR SZPB Norbert Lacko v prejave zvýraznil význam pripomínania si SNP priamo na miestach autentických bojoch. Osobný priateľ miestneho rodáka Alexandra Dubčeka, ktorého 100. výročie narodenia onedlho oslávime, Juraj Sarvaš pripomenul, že práve v Uhrovci sa počas osláv SNP v roku 1992 konalo ich posledné spoločné stretnutie a zároveň posledné verejné vystúpenie slávneho slovenského politika. O dva dni sa stal obeťou havárie.

Na oslavách sa zúčastnil aj minister obrany Jaroslav Naď, predseda TSK Jaroslav Baška s poslancami NR SR za Smer – SD Richardom Takáčom a Jozefom Habánikom. Samosprávu reprezentovala starostka Uhrovca Zuzana Máčeková, ktorá zdôraznila hrdosť Uhrovčanov na svojich rodákov. Nechýbali ani primátorky a primátori ďalších miest kraja a zástupca veľvyslanectva Ruska.

Oslavy sa tento rok museli obísť bez kultúrneho programu, ktorý popoludní nahradili Mikroregionálne slávnosti v Uhrovci. Podujatia venované SNP v trenčianskom kraji ako zvyčajne zakončil už 51. ročník hádzanárskeho turnaja na počesť partizánskej brigády Jána Žižku.

Pochod Pluku nesmrteľných na Jankovom vršku.

foto: autor

Obetiam holokaustu a rasového násillia sa pri pamätníku v Bratislave poklonila aj delegácia SZPB na čele s podpredsedom ÚR SZPB Norbertom Lackom, ktorý si symbolicky uctil obeť holokaustu aj položením kamienka v duchu židovských zvyklostí. Sprewádzala ho priama účastníčka SNP Anna Bergerová a tajomníčka OblV SZPB Bratislava Katarína Frišová.

Text a foto: Ján Rohár

Pietny akt na Šiklôši

Patrícia Šabíková

Deň pred samotným výročím SNP, v areáli pamätníka – rozhladne Šiklôš, sme vzdali hold a úctu všetkým padlým hrdinom pri príležitosti 77. výročia SNP.

Pietnu spomienku zorganizovala nitrianska Krajská organizácia strany Hlas – SD na čele s pred-

sedníčkou Martinou Jarošovou Gašparovou spoločne so SZPB, Maticou Slovenskou v Leviciach, obcou Mýtne Ludany a občianskym združením Spoločnosť na obnovu a využívanie pamätníka bojov Červenej armády na vrchu Vápnik (Šiklôš). Na pietnom akte sa zúčastnila podpredsedníčka Hlas – SD Zuzana Dolinko-

vá, podpredseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Igor Éder, poslanci NSK, členovia SZPB a občania Mýtnych Ludian.

Po slávnostných príhovoroch spestrili program vystúpenia FS Matičiar z Kozároviec a FS Rozmarín z Mýtnych Ludian. Silný odkaz SNP si zúčastnení pripomenuli zapálením povstaleckej vatry a záver podujatia umocnil ohňostroj.

Delegácia strany Hlas-SD na pietnom akte – Zuzana Dolinková (kladie veniec) a spoluorganizátorka pietneho aktu Martina Jarošová Gašparová (tretia zľava).

foto: Vlado Ambruš

Zahorela partizánska vatra

(Dokončenie zo str. 1)

Prosím mladých ľudí, v rodinách a školách, aby chápali, kam až môže dospieť fašizmus, pritom človek je až prekvapený, akí sú dnes účastníci protifašistického odboja tolerantní aj k iným. Sloboda je slovo s hl-

bokým obsahom. Tá skutočná však tkvie i v ochote niesť zodpovednosť – za budúcnosť, za iných, hoci aj neznámych ľudí.

Naši predkovia sa postavili na odpor, lebo vedeli, že budúcnosť v neustálom strachu a prenasledovaní nie je plnohodnot-

ným životom. Aj oni mali svoje túžby a sny. Mali svoje rodiny, ku ktorým sa mnohí už nevrátili. Zostali po nich vdovy, siroty, matky a otcovia, ktorí sa nedočkali synov. Nech je pripomienka 77. výročia SNP predovšetkým vyjadrením našej vďačnosti za ich obeť pre naše dobro, život a slobodu.

Mnoho politikov sa tvári, že sa ich neofašizmus

Braňo Ondruš

Hoci je Český zväz bojovníkov za slobodu (ČSBS) najbližším zahraničným partnerom SZPB, jeho činnosť, aktivity i problémy, s ktorými sa borí nemáme možnosť detailnejšie sledovať. Nečudo, že sme sa veľa zaujímavého dozvedeli od predsedu ČSBS Jaroslava VODIČKU.

V Českej republike pôsobí viacero spolčovníkov, ktoré majú vo svojom programe obhajobu záujmov protifašistických, resp. protinacistických bojovníkov. Český zväz bojovníkov za slobodu patrí medzi tie najzákladnejšie, pretože sa zameriava na najmä na domáci protinemecký a protinacistický odboj, na ktorý sa často zabúda. V tomto domacom odboji za 2. sv. vojny položili svoje životy na území protektorátu Böhmen und Mähren zhruba 60-tisíc bojovníkov. To rozhodne nie je malé číslo a na väčšinu z nich sa dnes zabúda. V rámci nášho zväzu funguje 71 oblastných organizácií, pôsobia 4 historické združenia, ďalšie dve existujú, ale momentálne nevykonávajú aktívnu činnosť a máme tiež štyroch kolektívnych členov. ČSBS okrem toho prevádzkuje dve pamätne expozície. Jednu pod názvom Pamätník Pečkárna v bývalom Petschkovom paláci, kde dnes pôsobí Ministerstvo priemyslu a obchodu ČR a druhá je umiestnená ako Pamätník odboja na študentských Kaunicových internátoch v Brne. A ešte prevádzkujeme vojenské múzeum v Josefove.

Ako sa takáto bohatá štruktúra prejavuje na vašej činnosti?

O našej „predkovidovej“ aktivite svedčí organizovanie a účasť na vyše 220 spomienkových akciách. V týchto akciách sme pokračovali aj vlani a tento rok, ale, pochopiteľne, v obmedzenej miere. Na medzinárodnom poli úzko spolupracujeme s medzinárodnou odbojovou organizáciou FIR, ale predovšetkým s bratským Slovenským zväzom protifašistických bojovníkov, pravidelnými kontaktami s ktorým podtrhujeme zjednocujúci význam Československej republiky pre existenciu

a rozvoj českého a slovenského národa. Zároveň si pripomíname pamiatku významných osob-

Jaroslav Vodička si v roku 2013 prevzal vyznamenanie z rúk prezidenta republiky Miloša Zemana.

foto: archív J. Vodičku

ností, ktoré prispeli k vytvoreniu Československa – T.G. Masaryka, Milana Rastislava Štefánika, Edvarda Beneša, Vavra Šrobára a ďalších. Publikujeme množstvo historických materiálov v našich novinách – Národnom Oslobodení, ale tiež na sociálnych sieťach.

Aj v ČR ešte žijú účastníci protifašistického odboja. Združuje ČSBS aj týchto ľudí? A koľko ich ešte v ČR žije?

Našími členmi by malo byť asi 300 takýchto ľudí. Bohužiaľ, vzhľadom k ich veku sa tento počet rýchlo znižuje. Sú medzi nimi bývalí vojaci čs. zahraničnej armády ako na Východe, tak i na Západe, bývalí účastníci domáceho i zahraničného civilného odboja, bývalí partizáni a bývalí účastníci Slovenského

národného povstania. Najviac je však bývalých väzňov nemeckých nacistických väzníc, trestníc a koncentračných táborov. Medzi nimi sú aj storoční členovia a členky. A je dobrou tradíciou, že o nich uverejňujeme medailóny a vyznamenávame ich za vernosť tradíciám československého odboja.

Aj Čechy a Morava sú posiate pomníkmi a pamätníkmi osloboditeľom a obetiam druhej svetovej vojny. Ako vyzerá starostlivosť o ne, kto ju má na starosti a ste s ňou spokojný?

Celkovo je u nás o pomníky postarané, najmä o tie, ktoré sú zaradené do registra vojnových hrobov ministerstva obrany. Vi-

tické kultúrne akcie a zázjazy. Napriek našim nedostatkom sa dá opatrne povedať, že hoci neprajníci prorokovali nášmu zväzu, že „odumrie“, realita je našťastie iná. Dnes máme približne 3000 členov a členská základňa sa obnovuje. Dúfam, že pandémie kovidu prekonáme a potom budeme môcť pracovať na kvalitatívne inej úrovni.

Žiaľ, aj Slovensko patrí medzi európske krajiny s predstaviteľmi krajnej pravice, ktorí viditeľne majú neofašistické či neonacistické názory, v parlamente. Ako sa neofašizmus a neonacizmus prejavuje u vás?

Neofašizmus a neonacizmus je od konca druhej svetovej vojny neustála výzva. O to viac, že tieto organizácie sa pohybujú v oblasti hudby a počítačových a internetových hier. Nemôžeme podceňovať vplyv internetu. Tieto negatívne javy bujnajú najmä v známom mediálnom prostredí, v ktorom a vyzdvihuje majstrovstvo generálov a zbraní Wehrmachtu a Waffen SS a celkovo sa prekrúcajú dejiny. Preto túto situáciu nepodceňujeme a usilujeme sa informovať tak našich politikov, ako aj občanov pomocou prostriedkov, ktoré máme. Na druhej strane sa však, bohužiaľ, mnoho občanov, ale dokonca aj politikov tvári, že táto téma sa ich nijako netýka. Preto sa venujeme tak rasizmu, ako aj antisemitizmu a spochybňovaniu holokaustu. Našťastie v ČR tieto prejavy nemajú takú formu, ako v niektorých západoeurópskych krajinách, ale túto situáciu aj tak nepodceňujeme.

Na záver sa spýtam na spoluprácu so SZPB: ako dnes vyzerá, ako ju hodnotíte a ako by podľa Vás mala vyzeráť do budúcnosti?

Nebude prehnané konštatovať, že náš zväz sa spolupracou so SZPB obohacuje. V istých aspektoch máme čo sa naučiť od práce slovenských odbojárov. Naše vzťahy sú živé, bratské a mnoho krát neformálne a tak to má na ľudskej úrovni byť. Pravidelne sa stretávame na spoločných akciách a na našich pravidelných ústredných stretnutiach si vymieňame skúsenosti a smerujeme k ďalšiemu posilneniu našej spolupráce. A na oboch stranách je čo zlepšovať. To má v konečnom dôsledku pozitívny dopad tak na český, ako aj na slovenský národ.

Pri tejto príležitosti prajem všetkým Slovákom pevné zdravie a šťastie, aby sme prekonali nebezpečenstvá pandémie, ktorá opäť naberá na sile, aby sme sa čo najskôr vrátili k pokojnému životu.

A čo spolupráca so štátom? U nás máme osobitný zákon, ktorý definuje poslanie a pôsobenie SZPB, ale aj povinnosť štátu finančne prispievať na jeho činnosť. Akým spôsobom uznáva štát existenciu Vašej organizácie?

Spolupracujeme so všetkými štátnymi zložkami, ktoré sa zaoberajú pamiatkovou činnosťou alebo sociálnymi otázkami. Máme dobrú spoluprácu s ministerstvom obrany a mnohými „hejtmanmi“ našich krajov. Nad niektorými našimi centrálnymi akciami preberá záštitu i prezident ČR Miloš Zeman. Avšak na rozdiel od vás zákon, ktorý by definoval našu činnosť a financovanie neexistuje, čo otvára dvere rôznym špekuláciám – a deje sa to každý rok. Bohužiaľ.

Tento rok sme to už zažili aj my, vzťah vlády k SZPB sa dosť zhoršil. Ako to vyzerá v ČR?

V poslednej dobe sa pod vplyvom medzinárodnej situácie zmenil k horšiemu celkovo postoj k organizáciám, ktoré pripomínajú na principiálnom základe odbojové tradície našich predkov a protinacistický odboj veľkej protihitlerovskej koalície. Je to realita, s ktorou sa aj v ČR stretávame. Taktiež sme svedkami a obeťami štvavých mediálnych kampaní, ktoré znevažujú, prekrúcajú a zamlčujú – ak to už inak nejde – našu činnosť. Nemožno prehliadnuť, že je to akási „generálna línia“.

diteľná je aj starostlivosť samosprávy a našich organizácií. Známa kauza s pomníkom maršala Koneva, to je exemplárny príklad, kam môžu dôjsť provokácie niektorých našich občanov.

Ako ste spokojný so spôsobom a rozsahom výučby dejín druhej svetovej vojny na školách? Pôsobí váš zväz aj v tejto oblasti?

S výučbou českých a československých dejín nemôžeme byť spokojní. V školách bežia tisíce-áno, tisíce hodín výučby, ktorú monopolne vykonávajú niektoré „neziskové organizácie“. Tie sú financované tak z ČR, ako aj zo zahraničia. To je všeobecne negatívny jav. V rámci epidemiologických opatrení boli návštevy škôl a školské zázjazy zrušené a teraz sme v situácii, v ktorej sa vlastne celý školský systém iba spamätáva. Kvôli týmto faktorom je naša činnosť v oblasti vzdelávania v súčasnosti zrušená.

A zameriavate časť svojej činnosti osobitne na mladých ľudí?

Práca s mladými ľuďmi je stále výzva, na ktorú musíme reagovať. V tejto oblasti sa prejavujú nedostatky našej činnosti a musím otvorene povedať, že v nej máme veľký dlh a je čo zlepšovať. Mladí vstupujú do tých organizácií, ktoré sú konkrétne zamerané na pamiatkovú a spomienkovú činnosť. Mladí totiž nemajú radi formálne pietne akty a preferujú tema-

Predseda ČSBS sa hrdo hlási k odkazu SNP a ctí si jeho hrdinov – aj Vlada Strmeňa.

foto: archív J. Vodičku

Júnová spomienka na vyhladenie Lidíc patrí medzi tradičné podujatia ČSBS. Aj v čase pandémie.

foto: archív ČSBS

Aktivita sudetských pohrobkov

Ešte jedna téma sa k nám občas dostane a tou je spochybňovanie Benešových dekrétov vo vzťahu k sudetským Nemcom. Ako vnímajú hrozbu revizionizmu zo strany ich potomkov naši priatelia v Českom zväze bojovníkov za slobodu?

Spochybňovanie československých prezidentských dekrétov, najmä tých z rokov 1945 a 1946 začína podľa Jaroslava Vodičku už ich pomenovaním ako Benešove dekréty. „Prezident Edvard Beneš nevydával tieto dekréty ako osoba, ale ako prezident Československej republiky. Všetky dekréty pripravovala a schvalovala československá vláda a podpisoval ich nielen prezident republiky, ale aj príslušný minister, ktorého rezortu sa dekrét týkal,“ vysvetľuje. Navyše v prípade ústavných dekrétov ich popri prezidentovi podpisovala celá vláda.

Usilie o revíziu dekrétov nie je podľa predsedu ČSBS novinkou súčasnosti, ale možno ho regis-

trovať už relativne krátko po 2. sv. vojne. „Táto snaha pokračuje dodnes a to napriek jasnému rozhodnutiu Ústavného sídla ČR,“ upozorňuje. „Bez toho, aby som to chcel absolutizovať, môžem jednoznačne povedať, že kedykoľvek niekto zreteľne vyslovil túto otázku, nasledovala negatívna reakcia väčšiny českých občanov. Preto je viditeľná snaha presunúť túto otázku do oblasti tzv. mäkkej diplomacie alebo „kultúrnej výmeny“, a tak tú revíziu nastolovať pomaly a zvnútra.“

J. Vodička zdôrazňuje, že nejde o žiadnu mediálnu bublinu: „Je to veľmi nebezpečný jav. A my ho nepodceňujeme. Preto aj útoky proti nášmu zväzu neutíchajú. Bohužiaľ, sa navyše rozmáha úsilie stavať alebo obnovovať nemecké nacistické pomníky a monumenty. A musím doplniť, že problematika prezidentských dekrétov z rokov 1945 a 1946 sa netýka len Českej republiky, ale tiež Slovenska.“

Odpor k osloboditeľom?

Z toho, čo k nám občas prenikne v médiách sa zdá, akoby v ČR bol vzťah k sovietskym či ruským osloboditeľom napätý, občas až negatívny. Samozrejme, problém netkvie v oslobodení v roku 1945, ale povojnovom vývoji, najmä v okupácii z r. 1968. Ale je tento obraz situácie v ČR naozaj pravdivý?

„Áno, taký obraz skutočne existuje,“ reaguje na našu otázku Jaroslav Vodička. A upozorňuje, že je to výsledok úsilia a organizovaných kampaní, ktoré realizujú niektoré politické kruhy, ale v neposlednom rade aj niektoré mimovládne neziskové organizácie. „Je tu viditeľný tiež obzvlášť tzv. „sudetonemeckých krajaných“ organizácií a to ako tých, ktoré pôsobia v susednej Spolkovej republike Nemecko, tak aj tých, ktoré legálne pôsobia ako české spolky u nás. Pri hodnotení spätnej a osloboditeľskej úlohy Červenej armády v roku 1945 sa zmiešavajú tieto udalosti s neskoršími, ktoré s bo-

jom proti nemeckému nacizmu nemajú nič spoločného.“

To vyvoláva vo verejnej mienke isté rozpory. Predseda ČSBS upozorňuje, že „viac sa u nás pripomína vpád vojsk niektorých krajín Varšavskej zmluvy, než ničenie a okradnutie Československa nemeckými nacistami. Udalosti ako vyhnanie Čechov a Slovákov z pohraničia a nemecká agresia proti Československu naše médiá pripomínajú veľmi svojráznym spôsobom. V ČR sa ako „dni smútku“ nepripomínajú udalosti 15. až 17. marca roku 1939. A vo výpočte udalostí by som takto mohol pokračovať.“ To všetko má podľa neho celkom pochopiteľný dopad na formovanie názorov a postojov verejnosti. „Napriek tomu všetkému, na centrálnej, ale aj miestnej úrovni sa vzdáva česť všetkým osloboditeľom našej republiky na mnohých pietnych aktoch a kultúrnych podujatiach.“

História ČSBS

Korene Českého zväzu protifašistických bojovníkov siahajú do obdobia krátko po skončení 2. sv. vojny a veľká časť jeho histórie je aj históriou SZPB.

Hneď po oslobodení sa v Čechách a na Morave obnovila činnosť Československej obce legionárskej (ČsOL) a vznikol Zväz oslobodených politických väzňov a pozostalých (SOPVP), ktorý združoval bývalých československých politických väzňov nemeckých nacistických väzňov, trestníc a koncentračných táborov. Koncom roku 1946 bol založený Zväz národnej revolúcie (SNR), ktorý združoval tri organizácie – Združenie národného odboja, Združenie českých partizánov a Združenie účastníkov Pražského povstania.

V roku 1948 sa ČsOL, SOPVP a SNR zlúčili a nová organizácia prijala názov Zväz bojovníkov za slobodu (SBS), ktorý v českej časti republiky pôsobil až do jesene roku 1951. Vtedy došlo k jeho zlúčeniu so Slovenským zväzom ľudových protifašistických bojovníkov a vzniku celoštátnej organizácie pod názvom Československý zväz protifašistických bojovníkov (ČSZPB). V roku 1969 sa federalizácia spoločného štátu dotkol aj tento organizácie a tak vznikli osobitne Český zväz protifašistických bojovníkov a Slovenský zväz protifašistických bojovníkov s tým, že ČSZPB pôsobil ako ich federálne ústredie.

Nuž, a v roku 1990 sa so súhlasom federálneho ústredia česká organizácia vrátila k názvu Český zväz bojovníkov za slobodu, pod ktorým pokračovala v pôsobení po zániku ČSZPB v súvislosti so zánikom Česko-Slovenska.

Historické združenia a kolektívni členovia ČSBS

Rozdiel vo vnútornej štruktúre medzi ČSBS a SZPB predstavuje autonómne pôsobenie historických združení v rámci českého zväzu a dokonca existencia kolektívnych členov – inštitút, ktorý stanovuje nášho zväzu nepoznajú.

ČSBS má šesť historických združení:

1. Združenie domáceho odboja a partizánov (SDOP-ČSBS),
2. Združenie Českého národného povstania (SČNP-ČSBS),
3. Združenie vojenských a vojnových veteránov (SVaVV-ČSBS),
4. Združenie politických väzňov a pozostalých (SPVaP-ČSBS),
5. Združenie priateľov interbrigadistov (SPI-ČSBS) – v súčasnosti nevyvíja činnosť,
6. Združenie odporcov holokaustu (SOH-ČSBS) – v súčasnosti nevyvíja činnosť.

Okrem toho má týchto kolektívnych členov:

Ako kolektívni členovia s ČSBS spolupracujú spolky:

1. Združenie oslobodených politických väzňov a pozostalých, z.s.,
2. Združenie čs. zahraničných letcov – Východ, z.s., ktoré združuje čs. zahraničných pilotov, ktorí bojovali v rámci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a tých, ktorí bojovali v SNP,
3. Kruh občanov Českej republiky vyhnaných v roku 1938 z pohraničí, z.s.,
4. Spoločnosť Ludvíka Svobodu, z.s., ktorá rozvíja ideály slobody, demokracie, bratstva slovanských národov a mieru, za ktoré armádny generál Ludvík Svoboda bojoval v 1. i 2. sv. vojne a celý svoj život.

Skratka z.s. znamená zapsaný spolek a je to povinné označenie spoločenských organizácií v ČR podľa tamojšieho Občianskeho zákonníka (zák. č. 89/2012 Sb.).

Počas návštevy Slovenska predstavil predseda SZPB Pavol Sečkář českému hosťovi aj stálu expozíciu SZPB v Bratislave. foto: archív redakcie

Mníchovským komplotom

Nazývať mníchovský diktát dohodou si vyžaduje istú dávku cynizmu. Z hľadiska práva totiž dohoda predpokladá účasť všetkých zainteresovaných strán a ich súhlas na konečnom texte. Najvyšší činitelia vtedajšieho Nemecka, Talianska, Francúzska a Veľkej Británie rokovali o nútenom odstúpení československého územia Nemecku, Poľsku a Maďarsku bez účasti zvrchovaného štátu, spojeného s veľmocami radom spojeneckých dohôd.

Výsledok stretnutia v bavorskej metropole nemožno označiť inými slovami ako mníchovský komplot. Navyše, v prípade Francúzska a Británie išlo o zradu spojencov.

Diktát voči Československej republike sa uskutočnil oficiálne na základe talianskeho návrhu, ktorý ale Benitovi Mussolinimu dodal Adolf Hitler 29. septembra 1938 práve v Mníchove. Vo všetkých jazykových verziách ho podpísali po polnoci, teda 30. septembra. Naň nadviazala 2. novembra tzv. prvá viedenská arbitráž, ktorou stratilo Slovensko južné oblasti.

Dôsledky znamenali pre ČSR obrovské ekonomické straty, vnútornú emigráciu Čechov, Slovákov, ale aj nemeckých antifasistov a Židov, následnú dezintegráciu celého štátu.

Ústupky nacistickému agresorovi

Predstavitelia západných veľmocí reprezentovali širokej verejnosti mníchovský diktát ako cestu k mieru v Európe, ku ktorej sú údajne potrebné len malé nekrvavé obete. Nemecké nároky voči ČSR vysvetľovali ako čiastočnú nápravu versailleského systému, ktorý nastavil Berlínu príliš tvrdé podmienky po 1. svetovej vojne, a tiež ako naplnenie „prirodzeného práva“ etnických Nemcov na sebaurčenie.

Britská vláda na čele s Nevilom Chamberlainom podnikala viaceré opatrenia, aby donútila čs. vládu k povolnosti voči Hit-

Adolf Hitler podpisuje spečatenie ďalšieho osudu Československej republiky, 30. september 1938.

lerovi a jeho sudetskej kamarile. Politika appeasementu, t.j. udržanie mieru vďaka ústupkom agresorovi, sa tak naplno rozbehla.

Zrútil sa bezpečnostný systém

Napokon pod ťarchou nátlaku čs. vláda prijala požiadavky Hitlera, ktorý získal súčasne pre spoločný postup proti ČSR ďalšie dve krajiny: Poľsko a Maďar-

sko. Poľské vojská sa ihneď začali presúvať k našim hraniciam, v nóte varšavskej vlády sa žiadalo pripojenie územia s poľskou menšinou k Poľsku. Nóta maďarskej vlády z 22. septembra obdobne požadovala pripojenie okresov s maďarskou menšinou.

Pri rokovaníach s Chamberlainom v nemeckých kúpeľoch Bad Godesberg Hitler 24. septembra vydal memorandum s no-

vypustil aj záruku garancií pre zvyšok našej krajiny.

Eduard Beneš 25. septembra napriek veľkému nátlaku britského premiéra godesberské memorandum odmietol a žiadal o riešenie celého problému buď arbitrážou prezidenta USA Franklina D. Roosevelta alebo zvolaním medzinárodnej konferencie, samozrejme s účasťou ČSR.

V týchto chvíľach sa celý prác-

nená postojom Paríža. Československo, ktoré sa dlhé roky snažilo udržať versailleský systém, stálo pred svojím koncom.

Konferencia o nás bez nás

Mníchovská konferencia za účasti Hitlera, Mussoliniho, Chamberlaina a Daladiera prebiehala neorganizovane, bez predsedu, bez rokovacieho poriadku. Všetkých zúčastnených spájal spoločný zámer: prijať návrhy godesberského memoranda a zlikvidovať československý odpor. Znenie ich dohody odovzdal nemecký chargé d'affaires Andor Hencke ministrom zahraničných vecí Kamilovi Kroftovi v Prahe 30. septembra pri osobnej audiencii v skorých ranných hodinách.

V ten istý deň o 13,15 sa dostavili na ministerstvo zahraničných ČSR veľvyslanci Británie a Francúzska, aby zistili, či Praha prijala nejaké rozhodnutia ohľadom uznesenia konferencie. Krofta im oznámil, že jeho vláda si je vedomá, že v takejto vyostrenej európskej a svetovej situácii sa nemôže postaviť na odpor proti ultimátu z Mníchova.

Nemecko 15. od marca 1939 svojvoľne okupovalo zvyšok českých krajín, ktoré začlenilo do Tretej ríše ako *Protektorát Böhmen und Mähren*. Z okliešteného Slovenska sa stal vazalský štát. Skončila sa tak dvadsaťročná dejinná etapa demokratického Československa a jeho oficiálnej zahraničnej politiky. Jej funkciu prevzala exilová vláda vytvorená v Londýne okolo bývalého prezidenta Beneša. Prvého septembra, ani nie rok po Mníchove, vypukla 2. svetová vojna.

Právne aspekty diktátu štyroch veľmocí

Medzinárodné právo Mníchovskú dohodu radí pod inštitút medzinárodnej zmluvy, ktorého typickým znakom je súhlasný prejav vôle všetkých strán. Tú v Mníchove uzavrela Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko a Nemecko, o ich súhlasnom prejave niet pochybností.

Mali však zainteresovať ešte aj piaty subjekt – Československú republiku, ktorej v roku 1938 ako suverénemu štátu tiež patrili práva člena medzinárodného spoločenstva. Tie táto dohoda flagrantne porušila. Za neúčasti predstaviteľov ČSR a bez kvalifikovaného prijatia tejto zmluvy došlo k jej prijatiu na ťarchu tretieho. Štáty však nemôžu vnútiť inému štátu svoju vôľu bez jeho súhlasu.

Ďalšie prejavy bezprávia

Išlo o československo-nemeckú hranicu, pritom jej zmena bola možná len dohodou medzi ČSR a Nemeckom, k čomu ale nedošlo. Politickí lídri štyroch veľmocí považovali za dôvod pre odstúpenie pohraničných území tzv. sudetonemeckú otázku, ktorá však bola vnútorným problémom suverénnej ČSR.

Ďalšou porušenou zásadou bola *pacta sunt servanda* (zmluvy sa majú dodržiavať), ktorá súvisí s garančným sľubom proti každému nevyprovokovanému útoku. Túto garanciu Británia a Francúzsko vyslovili 19. septembra v spoločnom návrhu, z ktorého vychádzala Mníchovská dohoda. Podľa nej mali poskytnúť zvyšku Československa rovnakú záruku aj Taliansko a Nemecko. Porušenia zásady sa teda nedopustilo iba nacistické Nemecko a fašistické Taliansko, ale i zvyšné dve západné mocnosti.

Dokumenty získané po 2. svetovej vojne dokazujú, že sa Berlín vojensky pripravoval na útočnú vojnu prinajmenšom od polovice roku 1937. Hitler na porade najvyšších vojenských činiteľov na jeseň toho roku vyhlásil, že nemecká otázka sa môže vyrie-

šiť iba silou a za prvý cieľ útoku označil práve Československo.

Protiústavne obišli parlament

Vtedy platná čs. ústava z roku 1920 určovala štátny orgán oprávnený uzavrieť medzinárodnú zmluvu, ktorou sa menia štátne hranice. Podľa jej ustanovení to bol prezident, ale iba so súhlasom Národného zhromaždenia a to formou ústavného záko-

na, ktorý musela schváliť kvalifikovaná väčšina poslancov.

Dokument však nikdy nepredložil parlamentu, a tak prijatie prezidentom a vládou nemôžeme považovať za platné uzavretie a ratifikáciu. Jej vykonávanie čs. orgánmi bolo teda porušením tretieho paragrafu ústavnej listiny. Takže tvrdenie o neplatnosti Mníchovskej dohody od samého počiatku nie je len slovná ekvilibristika, ale je neotrásiteľne právne podložené.

Sudetonemecký Freikorps – zbor dobrovoľníkov vyzbrojených aj zbraňami pašovanými do ČSR z Nemecka.

zničili demokratický štát

Všeobecná mobilizácia v máji 1938.

Britská politika a sudetonemecké požiadavky

V novembri 1937 pricestoval do Nemecka britský emisár lord Halifax a vymenoval slobodné mesto Gdansk, Rakúsko a Československo ako prípady, kde môže dôjsť v najbližšom čase k zmenám. To dalo Hitlerovi signál, že Londýn bude na východe „elastický a zhovievavý“. Na začiatku nasledujúceho roka sa nacistické plány dostali do štádia realizácie.

Bolo to viditeľné najmä potom, čo Hitler 20. februára 1938 v prejave pred ríšskym snemom vyzval na prevzatie zodpovednosti za desať miliónov Nemcov žijúcich

Tie čs. vláda pod tlakom udalostí 5. septembra v podstate prijala, keď predložila *Návrh o postupe rokovaní ohľadom úpravy národnostných otázok*.

Hlboký pocit viny a výčitky v britskej spoločnosti za appeasement skutočne existovali. Chamberlain po návrate z Mnichova.

v okolitých krajinách. Po ansluše, teda násilnom pripojení Rakúska k Tretej ríši 13. marca, Británia a Francúzsko otvorene presadzovali politiku appeasementu.

Koordinovane s Berlínom stúpali nároky nemeckej iredenty v ČSR. Vyjadril ich tzv. karlovarský program, pozostávajúci z ultimatívnych požiadaviek, ktorý vyhlásil Konrad Henlein na zjazde Sudetonemeckej strany (SdP) 24. apríla.

Nevydarená Runcimanova misia

Priebeh júna 1938 poznamenala ďalšia premena československo-britských vzťahoch. Nový minister zahraničných vecí, niekdajší indický vicekráľ, konzervatívce Edward Wood, prvý barón z Halifaxu, inštruoval veľvyslanca Basila Newtona, že požiadavky SdP považuje britská vláda za podklad na rokovanie.

výraznú väčšinu, by mali ihneď dostať právo na sebaurčenie.“

Ozbrojené provokácie v pohraničí

Cieľom Hitlera ani Henleina však nebolo tzv. riešenie sudetonemeckej národnostnej otázky, ale rozbitie ČSR a jej úplné ovládnutie. Preto už 7. septembra došlo k vyprovokovanému incidentu v Moravskej Ostrave, keď sa po demonstrácii za prepustenie zadržaných sudetských Nemcov obvinených z pašovania zbraní z Nemecka jeden poslanec za SdP sťažoval, že ho strážnik zasiahol po chrbte bičikom.

Henleinovci dopredu pripravili akciu farbisto vykreslili ako brutálne krviprelievanie. Následne Karl Hermann Frank oznámil premiérovi Milanovi Hodžovi, že jeho strana s vládou odmieta ďalej rokovať.

Pokračovali ozbrojené provokácie. V noci z 12. na 13. septembra sa v českom pohraničí rozhorel pokus o puč pod taktovkou Henleina, ktorý svedomito plnil inštrukcie z Berlína. Čs. vláda proti jeho stupenom bezprostredne zakročila a o dva dni bolo po nepokojoch.

Neustály nátlak veľvyslanca Newtona a lorda Runcimana prinútil Beneša vypracovať tzv. štvrtý plán. Obaja britskí predstavitelia v jednom z rozhovorov prezidentovi pripomenuli, že ak by sa Briti mali rozhodnúť medzi vojnou a splnením karlovarských požiadaviek, niet pochybností, akú cestu by zvolili.

Prezident pod tvrdým nátlakom

Beneš vyšiel Nemcom v ústrety. Jeho plán priznával národnostnej územnej samospráve rozsiahle kompetencie, v rámci republiky sa mali vytvoriť oblasti, ktoré by neboli riadené podľa demokratickej legislatívy, ale pod taktovkou totalitnej vlády. De facto naplnil šesť z ôsmich karlovarských požiadaviek.

Československo prišlo realizáciou mnichovského diktátu a s ním súvisiacimi aktmi celkovo o 41 596 km², teda o 30 percent územia Čech, 37 percent Moravy, 22 percent Slovenska a 12 percent Podkarpatskej Rusi. Stratilo 4 879 000 obyvateľov, čo predstavovalo tretinu pôvodného stavu. Z nich boli len necelé tri milióny nemeckej národnosti, za hranicami republiky sa ocitlo vyše milióna Čechov a Slovákov.

Hitlerov rozhlasový prejav z 12. septembra v podstate nepri-niesol nič nové až na ostrú osobnú argumentáciu proti Benešovi. Führer naďalej obviňoval ČSR z utlačovania Nemcov, pričom sa neostýchal obviniť demokratické štáty z podpory boľševizmu.

Sprostredkovateľská misia lorda Runcimana sa začala rúcať. K úplnému zastaveniu rokovaní došlo o polnoci 14. septembra. Britská vláda podnikala opatrenia, aby donútila Prahu k povolenosti voči Hitlerovi. Kým situácia liberálneho premiéra Édouarda Daladiera na francúzskej politickej scéne bola zložitá, Chamberlain pevne držal v rukách opraty Spojného kráľovstva i jeho zahraničnej politiky.

Posledný rozhovor Runcimana s Benešom sa odohral v deň lordovho odletu do Londýna 16. septembra. Prezident poukázal na politickú nemožnosť usporiadať plebiscit. Odovzdanie územia priamo nemeckej správe by sa podľa neho nikdy nepresadilo. Po Runcimanovi poslal britskému ministerskému predsedovi dôležitý odkaz, že „keby Francúzsko a Británia niečo rozhodli o našich veciach bez dohody s nami, ani vláda ani prezident nebude schopný to vykonať“.

Mimochodom, už niekoľko dní predtým čs. vyslanec v Londýne Jan Masaryk vo svojom telegrame vyslovil obavu, že „starecká ambícia byť mierotvorcom Európy poženie Chamberlaina k úspechu za každú cenu a to je možné len na náš úcet“.

Posledné dni pred zradou

Po tom ako Beneš niekoľkonásobne diplomaticky odrazil Hitlerove útoky, sa v Londýne 18. a 19. septembra konali dramatické rokovania medzi Britániou

a Francúzskom. Hľadali spôsob ako prinútiť ČSR, aby prijala nemecké požiadavky. Vychádzali zo základného predpokladu, že hlavným vinníkom za kritickú situáciu je Československo a najmä jeho prezident! Našej vláde predložili spoločné ultimátum ešte v deň skončenia týchto porád. Praha ho odmietla, čo, samozrejme, vyvolalo v Londýne a Paríži hlboké rozladenie.

V noci z 20. na 21. septembra došlo k novému, v diplomacii neslýchanému britsko-francúzskemu nátlaku. Obaja veľvyslanci neváhali vyžiadať si audienciu u prezidenta o druhej hodine v noci a prečítali mu inštrukcie svojich vlád.

V anglickom demarši sa uvádzalo, že keby ČSR trvala na odmietavom stanovisku k spoločnej „rade“ britskej a francúzskej strany, „viedlo by to po jej uverejnení... k okamžitému nemeckému vpádu. Vláda Jeho veličenstva nabáda preto československú vládu, aby vzala svoju odpoveď späť a urýchlene uvažovala o alternatíve, ktorá počíta s realitami“.

Hodžov kabinet 22. septembra podal demisiu, Beneš vymenoval poloúradnícku vládu na čele s legionárskym hrdinom generálom Janom Syrovým. Pretože Godesbergské memorandum na tzv. vyriešenie menšinových problémov ČSR bolo aj pre ňu neprijateľné, 23. septembra vyhlásila druhú mobilizáciu. Jej úspešný priebeh posilňoval odhodlanie Čechov a Slovákov brániť si republiku. Ukázalo sa to však ako márne, na 29. septembra zvolali do Mnichova konferenciu predstaviteľov štyroch veľmocí, ktorí rozhodli o osude Československa.

Železničné stanice boli po Mnichovskej konferencii plné utečencov.

Klenovčania si pripomenuli výročie SNP

Júlia Segečová, predsedníčka ZO SZPB Klenovec

V nedeľu 29. augusta sme si pripomenuli 77. výročie SNP. Po službách božích v evanjelickom kostole, ktoré sa niesli v duchu výročia, sa prítomní odobrali k pomníkom na Námestí K. Salvu.

Po položení vencov k pomníkom pietny akt pokračoval básňou a príhovorom starostky Zlady Kaštanovej. S prípravami SNP pomáhali rodiny Repášová, Balciarová, Majerská, Englerová a ďalšie, ktoré boli v stálom spojení s Banskou Bystricou. Všetci títo ilegálni pracovníci, vrátane Igora Daxnera, sa ukrývali na Klenovských vrchoch.

Dovoz zbraní a munície do Klenovca z vojenskej posádky Brezno, ktoré boli ukryté v kolešni Jána Bálinta na Mravcovom vršku sa začal 23. augusta 1944. Následne ich prebral poverený veliteľ kpt. Bukva.

Po vyhlásení Povstania sa u nás prihlásilo 839 dobrovoľníkov, z ktorých 400 bolo ihneď vyzbrojených. Prvý rozkaz dostali 29. augusta o 16:00 na námestí. Zároveň boli zriadené hliadky a prvý Revolučný NV, ktorý mal 16 členov.

Časť účastníkov pietneho aktu v Klenovci.

Foto: Július Kohút

Oslavy SNP v Trnave

Branislav Balogh

„Verím, že tak ako pred 77 rokmi, aj teraz sa prejavia v spoločnosti črty osobnej statočnosti a vlastenectva,“ povedal predseda ObIV Trnava Jozef Petráš. Na základe spomienok priameho účastníka SNP, nadporučíka Ludovíta Žvacha, opísal konanie stotníka Andreja Benko-Rybára, ktorý informoval o vypuknutí Povstania, a kapitána Čordáša horliaceho za vstup doň.

V meste povstali najmä robotníci, učители a roľníci, ale aj mládež. Petráš zdôraznil, že netreba mýtizovať SNP, ale pripomínať hrdinstvo a česť ľudu. Predseda samosprávneho kraja Jozef Viskupič pripomenul odvahu účastníkov SNP a morálnu povinnosť pripomínať si ho.

Na podujatí nechýbali ani zástupcovia okresného úradu a veteráni misii pod mandátom OSN, ktorí udelili Jozefovi Petrášovi rad 1. stupňa UN-Veteran Slovakia za prácu v archívniectve. Ako riaditeľ Vojenského archívu Trnava má zásluhu na zachovaní historických listín a dokumentov.

Po pietnom akte nasledovala premiéra filmu Posledný povstalec režiséra Ľuboša Balážoviča, ktorý pripomína hrdinstvo členov vojenskej posádky v Trnave a pocta nedávno zosnulému veteránovi Štefanovi Minarovičovi.

Jozef Petráš s Radom 1. stupňa UN Veteran Slovakia.

Foto: autor

Pripomienka SNP sa v Selciach uskutočnila pri pamätníku padlých v 1. a 2. svetovej vojne. Pamiatku padlých si vencami a kyticami uctili zastupujúci starosta Daniel Hlinka, poslanci obecného úradu a členovia SZPB na čele s predsedníčkou Viktóriou Petrikovou. Nechýbali ani obyvatelia obce, vrátane mladých ľudí, ktorí prišli so svojimi starými rodičmi.

Text a foto: Anna Vrbová

Prišiel aj priamy účastník

Katarína Frišová, tajomníčka ObIV SZPB Bratislava

Základná organizácia Karlova Ves tradične usporadúva v Líščom údolí kladenie kvetov k pomníku obetiam 2. svetovej vojny v Parku SNP, spojené so spoločenským stretnutím v neďalekej besiedke.

Starostka miestnej časti Karlova Ves Dana Čahojová vystúpila s úvodným prejavom. Pred dvo-

ma rokmi dôrazne kritizovala zámer odkrojiť z Námestia SNP dolnú časť (čo sa, žiaľ, stalo) a proti tomuto návrhu ako jediná hlasovala. Po pani starostke sa ujal slova predseda ObIV Martin Krno.

K prítomným sa prihovril aj niekdajší vojak Červenej armády Ján Chudík, ktorý sa ako mládenec podieľal na oslobodzovacích bojoch Slovenska a severnej Moravy, kde bol ťažko ranený.

V historickej vojenskej čiapke Ján Chudík, štvrtá sprava starostka MČ Karlova ves Dana Čahojová, celkom vpravo Martin Krno.

Foto: ObIV SZPB Bratislava

Pietny akt v Banskej Štiavnici

Na pietnom akte tradične nechýbala primátorka Nadežda Babiaková (vľavo), jej zástupca Marián Zimmermann (druhý sprava) a prednostka MsÚ Ivana Ondrejmišková (vedľa neho).

Foto: Lužina

Vladimír Poprac

Zástupcovia mesta Banská Štiavnica a SZPB si 27. augusta položením kytíc pri pamätníku SNP pripomenuli 77. výročie Slovenského národného povstania.

Pri tejto príležitosti boli odovzdané uznanie a tituly. Čestné uznanie Oblastného výboru

SZPB dostali Simona Gulaková, Janka Bublíniová, Izabela Gregussová, Peter Zigmund a Pavol Santoris. Čestné uznanie Ústrednej rady SZPB Bratislava dostal Vladimír Kotilla. Pavol Adámy získal medailu III. stupňa Za obetavú prácu pre SZPB a autor článku titul Zaslúžilý funkcionár SZPB.

Kniha s názvom „Partizánske vatry“ Jozefa Mosorjaka uzrela svetlo sveta 5. septembra v Strážanoch. Dokumentuje príbehy autora z 2. svetovej vojny a SNP. Do slovenčiny ju preložili členovia historicko-dokumentačnej komisie pri ObIV SZPB v Starej Ľubovni na čele s jej predsedom Ladislavom Šlachetkovským. Keďže ide o zaujímavý doplnkový materiál pre výučbu, kniha bude distribuovaná učiteľom dejepisu.

Text a foto: Václav Homišan, predseda ObIV SZPB Stará Ľubovňa

Výzva partizána mladým

Príhovor Pavla Chrapčiaka (vľavo) pri pamätníku Jana Švermu. Vpravo spevokol SENIOR.

Foto: autor

Mária Holušová,
ZO SZPB Liptovský Mikuláš

Najväčšiu pozornosť na podujatí k 77. výročiu SNP v Demänovskej doline prišahoval priamy účastník SNP Pavol Chrapčiak, ktorý bojoval v partizánskej brigáde Za slobodu Slovanov. Apeľoval najmä na mladých, že SNP musí byť pre nich ponaučením a musí ostať v ich pamätiach: „Mladí by mali niesť ďalej štafetu, mali by sa zoznamovať so svojou históriou, mali by byť hrdí na svoj národ, na svoju vlasť a budovať tradície svojich dedov a otcov. Nedajte sa, prosím, obalamutiť prekrúcaním našich dejín, sloboda prišla naozaj z východu.“

Účastníci najskôr položili vence k pamätníku Jana Švermu na Ostredku. Po spevokole SENIOR z klubu dôchodcov z Liptovského Mikuláša

pod taktovkou Michala Kotiana predseda ZO SZPB Jozef Matis vyzdvihol všestrannosť hrdinu SNP Jana Švermu. Na podujatí nechýbala starostka Lubomíra Klepáčová, poslanec NR SR za Hlas-SD a primátor Liptovského Mikuláša Ján Blcháč a viceprimátor Rudolf Urbanovič.

Podujatie pokračovalo pri pamätnej tabuli partizánskych brigád a pamätníku holokaustu na Lúčkach. História bojov pripomenul historik Oldřich Vaněk.

Ďalšie zastavenie bolo pri „trojhrobe“ partizánov Ickoviča, Vaska a Gemeinera, ktorí položili životy pri záchrane matky s dieťaťom. Odtiaľ sa skupina vydala na pochod k partizánskym bunkrom do doliny Krčahovo.

Na úplný záver zapálil Pavel Chrapčiak vatru. Pomáhal mu jeho najmladší pravnuček, 4-ročný Peťko Slosiar.

Spomienky pri ohni

Dušan Rybanský,
člen predsedníctva OV SZPB Košice

Pri príležitosti 77. výročia SNP sa v obci Skároš pri pamätníku 2. svetovej vojny uskutočnili 28. a 29. augusta po 6. krát „Spomienky pri ohni“. Prvým ohňom bol plamienok, ktorý sa rozhorel v kahančeku pri hrobe neznámeho červenoarmejca. Druhým vatra SNP, ktorú v sobotu po zotmení zapálil olympionik Jozef Plachý a starosta obce Vyšná Myšľa Marek Habina.

O zorganizovanie podujatia sa zaslúžila predsedníčka ObV SZPB Košice Monika Gergeľová, starosta Skároša Lubomír Vranka a starosta Čane Michal Rečka. Okrem obyvateľov regiónu pozvali Natáliu Dostovalovú za Zväz Rusov v Košiciach, Harmony Etický kompas,

starostu Nižnej Myšle Miroslava Sisáka.

Predvečer výročia po zapálení kahančeka a privítaní starostom Skároša pokračoval v amfiteátri kultúrnym programom. Deti si vyskúšali strelbu zo vzduchovky a s rodičmi obdivovali vystavenú vojenskú techniku. Najviac ich zaujal tank T34.

Súčasťou večera bolo premietanie dokumentárneho filmu o obsadzovaní Európy nemeckou armádou a následnom postupe víťaznej Červenej armády až po dobitie Berlína.

V nedeľu podujatie pokračovalo položením vencov a kvetov pri pamätníku 2. svetovej vojny. Na pietnom akte sa zúčastnili aj účastníci 6. ročníka motorárskej Jazdy slobody. Monika Gergeľová vyzdvihla význam SNP a kriticky sa vyjadrila o snahe meniť históriu a znižovať význam Červenej armády pri porážke fašizmu.

Príhovor predsedníčky OV SZPB Košice Moniky Gergeľovej.

Foto: autor

Výročie SNP v Michalovciach a Sobrancech

Marián Lukáč,
tajomník ObV SZPB Michalovce

Členovia našej oblastnej organizácie SZPB si od 26. do 29. augusta pripomenuli 77. výročie SNP položením vencov k pamätníkom padlých vojakov a partizánov v okresoch Michalovce a Sobrance.

Prítomní bol i ústredný tajomník SZPB Viliam Longauer a prvá tajomníčka ruského veľvyslanectva Elena Epišina. V príhovoroch zaznieval dô-

raz na význam SNP pre oslobodenie Československa a veľkej materiálnej pomoci vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Hoci presila nemeckých vojsk SNP potlačila, ukázalo odhodlanie národa proti fašistickej nadvláde a jej prisluhovačom.

Podujatia sa uskutočnili v Nacinej Vsi, Strážskom, Vinnom, Porube pod Vihorlatom a Kremničke. Poďakovanie za dôstojný priebeh patrí vojakom 22. mechanizovaného práporu a delostreleckému oddielu z Michaloviec.

Kladenie vencov pri pamätníku v Kremničke.

Foto: autor

V Jasení predstavili zrekonštruovaný bunker

Branislav Balogh

V Jasení sa 28. augusta konali oslavy SNP. Po vojne až do roku 1965 sa konali v doline Lomnístá v extraviláne Jasenia. Zúčastňovali sa ich aj veliteľ A. S. Jedorov a generál A. N. Asmolv, ktorý cez povstanie viedol Hlavný štáb partizánskeho hnutia. K oslavám patrí aj cyklotúra z Jasenia cez Kysľú a Struhár do Lomnistej doliny.

Veľkým lákadlom bol nový bunker nad obcou, ktorý členovia SZPB a obyvatelia obce celé leto rekonštruovali a predstavili ho verejnosti práve na oslavách SNP. Predseda ZO Jasenie Jozef Babka vyjadril vďaka členom Zväzu, sympatizantom i obci Jasenie, ktorá projekt financovala spoločne s dotáciou schválenou bývalým premiérom Petrom Pellegrinim.

JUBILANTI ZO SZPB SA DOŽÍVAJÚ

- **Andrejová:** Anna Lukačejdová 75 rokov.
- **Banská Bystrica – Radvaň:** Vlasta Štugnerová 75, Anna Borecová 70 a Barbora Maková 90 rokov.
- **Banská Bystrica – Rudlová:** Anna Vigašová 98 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** PaedDr. Ján Čakloš 84, Alžbeta Tóthová 80, Vladimír Dúbrava 75, Marta Kánová 82 a Erika Palyová 60 rokov.
- **Banská Bystrica – Trieda SNP:** František Bruchánik 65 a Jozef Novotný 70 rokov.
- **Banská Štiavnica:** Anna Ha-

- nosová 90, Mária Štangová 90, Jozef Chlpáň 80, Anton Greguss 75, Janka Bubelínová 75, Izabela Gregussová 75, Peter Zigund 60 a Ing. Vladimír Kottilla 65 rokov, Simona Gulaková 40 rokov.
- **Bratislava č.3:** Mgr. Mária Klimová 80 rokov.
- **Bratislava č.7:** Marta Silvanová 83, Oľga Vaculová 89 a Anna Zemanová 85 rokov.
- **Bratislava č.12:** Ing. Bohuslav Blecha 75 a Rudolf Kulíšek 100 rokov.
- **Čaňa:** Martina Vargová 45, Elena Hrehová 75, Štefan Bart-

- ko 60, Štefan Magyar 80, Ján Koch 80, Marta Múdra 70 a Niskoleta Kriváková 45 rokov.
- **Čierny Balog:** Ján Budovec 84, Anton Pôbiš 85, Mária Dobišová 98, Mária Sitarčíková 83 a Oľga Turňová 90 rokov.
- **Cinobaňa:** Zuzana Moravčíková 83 rokov.
- **Dargov:** Dušan Koško 65 a Michal Bajus 89 rokov.
- **Dolný Kubín:** Marta Kyselová 95, Pavol Červeň 70 a František Kajan 55 rokov.
- **Harmanec:** Mária Miklošová 75 rokov.
- **Hnúšťa:** František Bielák 75

- a Pavel Kyseľ 70 rokov.
- **Hrachov:** Želmíra Šimonová 70 rokov.
- **Chmeľová:** Jozef Silvester 65 rokov.
- **Jasenie:** Jaroslav Paučo 50 rokov.
- **Kokava nad Rimavicou:** Tibor Pokorádi 87 rokov.
- **Košice – Juh:** Róbert Bobiš 35, Dagmar Oczeljaková 60 a Mgr. Zdenko Pustai 30 rokov.
- **Košice – KVP:** Monika Valentová 84 rokov.
- **Košice – Staré Mesto:** Michal Iman 95 a Ladislav Tomko 93 rokov.
- **Košice – Stred:** Margita Grunwaldová 86, Mária Zelínová 80, Štefan Feher 97 a Darina Semianová 65 rokov.
- **Košice – Ťahanovce:** Zdenka Pechová 65 rokov.
- **Kružľová:** Ján Vanat 84 rokov.
- **Lenártov:** Ľudmila Piterová 55 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Gabriela Nahalková 70 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Žofia Guráňová 84, Etela Kubáňová 90, Ján Hladiš 86 a Ing. Peter Holúbek 55 rokov.
- **Lučenec:** Valéria Beracková 83 rokov.
- **Malý Lipník:** Ján Compel 60 rokov.
- **Marhaň:** Mária Havirová 90 rokov.
- **Martin:** Pplk. Ľubomír Kubis 65 rokov.
- **Medzilaborce:** Marek Varga 45 a Viera Koropčáková 65 rokov.
- **Michalany:** Bc. Patrik Gergeľ 30 a Luboš Eperješi 25 rokov.
- **Mikulašová:** Andrej Jackanín 88 rokov.
- **Myjava:** Alžbeta Marečková 83, Zdenka Šimková a Alžbeta Kutáľková 82 rokov.
- **Nižný Žipov:** Ľubomír Kostovčík 60 rokov.
- **Novosad:** Mária Sotáková 90 a Mgr. Matúš Baranec 30 rokov.
- **Rožňava:** Margita Gonosová 75 rokov.
- **Sečovce:** Mária Schraiterová 70 a Viktória Hlaváčová 75 rokov.

- **Selce:** Anna Vrbová 70 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Štefan Chovan 82 rokov.
- **Stráňavy:** František Smolko 65 rokov.
- **Streda nad Bodrogom:** Mgr. Šarlota Kudríková 65 rokov.
- **Sučany:** Antónia Neumanová 86 rokov.
- **Svidník:** Mária Krajňáková 70 rokov.
- **Topoľčany:** Jozef Hippík 80, Jana Harmadyová 80 a Ľudmila Chochlíková 87 rokov.
- **Trebišov:** Ladislav Vass 55, Ľubomír Domoracký 40 a Marcela Tomášová 70 rokov.
- **Trenčín:** Katarína Modrocká 75 rokov.
- **Uderin:** Zora Fil'ová 82, Robert Széky 55 a Ivan Klíma 55 rokov.
- **Utekáč:** Milan Jančo 70 rokov.
- **Veľaty:** Mária Dociová 92 rokov.
- **Veľké Teriakovce:** Štefan Špitál 70 rokov.
- **Veľký Lipník:** Ján Gvozdiak 65 rokov.
- **Vyšná Oľšava:** Iveta Kačmárová 50 a Ján Fedorko 65 rokov.
- **Ždaňa:** Milan Hornák 75 rokov.
- **Zemplínske Hradište:** Ing. Július Hajdu 60 rokov.
- **Zemplínska Teplica:** Pavel Molnár 65 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Mária Dodoková 70, Ing. Mária Čopová 81, Oľga Abrahámová 91 a Monika Šusterová 89 rokov.
- **Zvolen:** Július Mihál 98 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Dobrá Niva:** s 92-ročným Ing. Jánom Paulíny.
- **Košice - Juh:** s 89-ročným Michalom Zahorčákom.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Blahoželanie k 90-tke

Dušan Rybanský, predseda ZO SZPB Košice-Juh

V auguste 2021 sa dožil krásnych 90 rokov dlhoročný člen našej ZO Michal Potoma. Pochádza z dedinky Šandal na severovýchode Slovenska, ktorej obyvatelia sa aktívne zapojili do odboja. Vzorom mu bol otec Ján, ktorý ako vážny richtár skrýval v dome zbehov z armády, sovietskych parašutistov a nocou ich vodil k partizánom na štáb vo Vyšnej Sitnici. Chlapec Michal nezostal bokom: pomáhal partizánom ako spojka, správami či stravou.

Nečudo, že ako učiteľ a od roku 1961 ako riaditeľ základnej školy vo Valalíkoch rozprával svojim žiakom zážitky z vojny a odboja. Na besedách a prednáškach vysvetľoval nebezpečenstvo fašizmu, rasistických prejavov, opisoval odsun Židov a Rómov do koncentračných táborov.

Preto ľutuje, že dnešní žiaci a študenti sa v škole len málo dozvedia o našej bohatej protifašistickej minulosti, partizánskom boji, nenavštevujú pamätne miesta a sú málo vychovávaní k vlastenectvu. Je rád, že žijeme v slobodnej dobe, ale dôrazne pripomína, že si dnešný mier musíme chrániť.

Napriek vysokému veku mu pamäť výborne slúži. Svoje zážitky z 2. sv. vojny, ako aj tie, ktoré od svojich rodičov počul z obdobia 1. sv. vojny by rád zachoval v písomnej podobe, ale potrebuje pomoc pri ich zaznamenaní.

Jubileum dlhoročnej predsedníčky

Branislav Balogh

Krásnych 75 rokov sa v týchto dňoch dožila predsedníčka ZO SZPB Zvolen-Zlatý Potok Viera Nociarová. Antifašizmus má v krvi, veď jej otec Štefan Kaščák bol priamym účastníkom SNP, pôsobil ako politický komisár v brigáde Jána Žižku vedenej Teodorom Polom.

V. Nociarová pracovala na kádrovom oddelení podniku PORS a na veľvyslanectve ČSSR v Moskve. Jej vzťah k ruskému jazyku a kultúre dokazuje aktívne pôsobenie v Slovensko-ruskej spoločnosti, v ktorej je predsedníčkou klubu ARBAT Zvolen. Okrem dlhých rokov na poste predsedníčky ZO niekoľko volebných období vedie Revíziu komisiu OblV SZPB Zvolen. Výsledkami jej literárnej činnosti je kniha *Ženy Zvolena a okolia v SNP* spred štyroch a monografia *Stopy odboja a vojny v regiónoch Zvolena, Detvy a Krupiny* (spolu s Máriou Raslavskou) spred troch rokov, ktoré vydala Technická univerzita vo Zvolene. Tajomník OblV Zvolen Ján Kašica o nej hovorí: „Pani Nociarová sa veľmi aktívne podieľa na činnosti OblV za čo jej patrí naša vďaka. Dovoľte, aby som v mene vedenia Obl. org. SZPB Zvolen zaželal jubilantke veľa zdravia a najmä sil do ďalšej plodnej práce!“

Oslavujúci odbojár

Štefan Novák, tajomník ZO SZPB Dolný Kubín

Náš zaslužitý člen a miestny rodák MVDr. Jaroslav Prokop sa 1. septembra dožil 96 rokov. Ako žijúci pamätník na vojnové udalosti sa rád podelí o svoje zážitky na besedách so žiakmi škôl v meste a okolí.

Už ako študent gymnázia vyjadroval odpor proti ľudáckemu režimu. Keď sa od roku 1943 na Orave začali objavovať utečenci z poľských koncentrákov, ktorí rozprávali o nacistických zverstvách, definitívne sa zapojil do boja proti fašizmu.

Po vyhlásení SNP bojoval ako pomocník guľometčíka na severe Oravy v okolí Hruština. Neskôr na obrannej línii od juhu na Brestovej, smerom od Ružomberka. Po vyše mesačných bo-

joch vojaci nedokázali odolávať nemeckej presile a museli ustúpiť.

Po potlačení SNP sa s inými vojakmi pridal k partizánskej oddielu Signál. Šťastne prežil mnohé bojové nasadenia a vojnové útrapy a 5. apríla 1945 s bojovými druhmi privítal Červenú armádu a rumunských vojakov, ktorí oslobodili Dolný Kubín.

V roku 1947 sa na výzvu Zväzu partizánov, na založení ktorého sa podieľal, zúčastnil na vytlačení ozbrojených banderovských bánd. Za hrdinské činy získal mnohé ocenenia a vyznamenania. Stal sa Osobnosťou Žilinského samosprávneho kraja za rok 2019 a Ruská federácia mu pri príležitosti 75. výročia víťazstva nad fašizmom udelila pamätnú medailu.

Jubilant s oceneniami a jubilantmi zo ZO SZPB Košice-juh (predseda D. Rybanský vpravo).
foto: archív M. Potomu

V Košiciach si pripomenuli SNP už v piatok 27. augusta pri pamätníku mjr. Kukorelliho v Mestskom parku. Okrem predsedníčky ObIV SZPB Moniky Gergelovej položili vence aj námestníčka primátora Košíc Lucia Gurbáľová, či starostka košickej mestskej časti Nad jazerom Lenka Kovačevičová. Nechýbali ani desiatky ľudí, ktorí si chceli pripomenúť výročie SNP.

Text a foto: Boris Macko

Oslava v Novom Svete

Branislav Balogh

Členovia ZO SZPB Senec a ZO SZPB Nový svet spoločne oslávili výročie SNP pri pamätníku v Novom Svete.

Starostka Zuzana Pavleová privítala podpredsedu ÚR SZPB Norberta Lacka, predsedu ObIV Galanta Jozefa Janského a jeho tajomníčku Alžbetu Pongrácovú, ako aj predsedov oboch ZO – domáceho Štefana Hrubého a host'a Zdenka Martona.

Nový Svet – obec s menej ako 100 obyvateľmi – síce nebola na povstaleckom území, no veľký podiel na budovaní tunajšej protifašistickej tradície majú prisťahovalci z obce Kšinná, v ktorej sa mnohí do Povstania aktívne zapojili v rámci partizánskeho zväzku Jan Žižka operujúcej v Uhroveckej doline. Nacisti obec Kšinná 22. novembra 1944 vypálili.

Norbert Lacko (sprava), Alžbeta Pongrácová a Jozef Janský pred pamätníkom SNP v Novom Svete.

foto Ján Rohár

Pripomienka Povstania i schôdza

Predsedníčka ObIV SZPB Senica Dagmar Jůzková počas pietneho aktu.

foto: redakcia

Redakcia

V Skalici si 77. výročie SNP pripomenuli 27. augusta pri pamätníku oslobodenia na Mallého ulici. Primátorka Anna Mierina a predsedníčka ObIV SZPB Senica Dagmar Jůzková položili veniec aj k rodnému domu skalického rodáka a jedného z hrdinov odboja Mirka Nešpora.

Nechýbali predstavitelia štátnej správy, politických strán, hnutí a spoločenských organizácií. Neskôr sa uskutočnila slávnostná schôdza ZO SZPB Skalica. Keďže zo zdravotných dôvodov sa funkcie predsedu vzdal Jozef Kováč, ktorý ju vykonával od roku 1991, členovia zvolili novú predsedníčku, ktorou sa stala Dagmar Jůzková. Potom sa rozprúdila priateľská debata a členovia a členky vo veku nad 80 rokov dostali upomienkové koše.

Za osloboditeľmi aj v daždi

Jozef Mravík, ZO SZPB Partizánske

Vyššie 90 členov SZPB z Prievidze, Bojníc, ZO pri HBP a.s. Prievidza, Malinovej, Jedľových Kostolian, Lehoty pod Vtáčnikom, Partizánskeho, Žabokriek nad Nitrou, Pažite a Oslian sa nenechalo 31. júla odradiť počasím a aj v daždi sa prišli pokloniť hrdinom boja proti fašizmu a nacizmu.

Tentoraz sme navštívili obnovený vojnový cintorín Háj Nicovô nad Liptovským Mikulášom. Vedie k nemu Cesta generála P. Kunu (Cesta hrdinov). Z vrcholu Hája (748 m n. m.) sa nám naskytl kruhový výhľad na najkrajšie pohoria Slovenska.

Na mieste jedných z najťažších a najdlhších bojov, ktoré sa prirovnávajú k bojom na Dukle dnes

odpočívajú 1361 partizánov a vojakov 1. československého armádneho zboru v ZSSR. Na oboch stranách pamätníka sa nachádza cintorín. Pietna spomienka nás presvedčila, že Slovensko má hrdinské miesta, ktoré treba ochraňovať ako prejav úcty k tým, ktorí za našu vlasť a mier obetovali svoje životy. Udržiavať tradíciu spomienkových pietnych stretnutí je potrebné, aby sme aj po desiatkach rokoch poukazovali na zverstvá, ktoré nemeckí nacisti a ich prisluhovači napáchali počas 2. sv. vojny v našej vlasti i v celej Európe.

V rámci zájazdu sme si prehliadli aj historické časti mesta a navštívili Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva a Park mini kultúrnych pamiatok v Liptovskom Jáne.

Členovia SZPB z okresov Prievidza a Partizánske pri pamätníku Háj-Nicovô.

foto: autor

Po stopách osloboditeľov

Ján Holič, predseda ZO SZPB Stupava

Členovia našej ZO sa 18. augusta vydali na jednodňový zájazd po nenavštvivených pamätníkoch osloboditeľov a krásach Slovenska. Po výdatných raňajkách sme navštívili Lubinu – Pamätník SNP na vrchu Roh.

Krásna bola prehliadka zrúcaniny hradu Lednica, pri ktorého vstupe nás zaujal 10-metrový tunel vytesaný do brala. S vypätím fyzických síl sme vystúpili 80-timi kamennými schodmi, tiež vytesanými do skaly na rozľadňu Straka. Úžasný, je-

dinečný pohľad z vtáčej perspektívy na oproti ležiace lednické skaly a rozsiahlu obec.

Pod zrúcaninou hradu sme sa osviežili pri Katarínkinom prameni a po chutnom obede sme v Sereďi pri Pomníku obetiam SNP na Námestí slobody položili veniec našim osloboditeľom. Sprievodca Stanislav Gajdošík nás pútavo oboznámil s názvami, históriou obcí a miest, ktorými sme prechádzali, ako aj s bojom počas 2. sv. vojny v danej lokalite. Poďakovanie patrí aj vodičovi Jánovi Mrázkovi za bezpečný návrat domov.

Členovia ZO SZPB Stupava pri pomníku SNP Lubina-Roh.

foto: Ludmila Mózová

Členovia SZPB v Trebišove vedení predsedom ObIV Milanom Urbanom a občania mesta na čele s primátorom Marekom Čižmárom si 29. augusta pripomenuli hrdinov SNP na tamojšom cintoríne. Medzi účastníkmi boli i motorkári Slovenska v rámci 6. ročníka Jazdy slobody. Pravoslávny duchovný Ladislav Bily podujatie ukončil modlitbou za mŕtvych.

Text a foto: Alexander Gergely, Trebišov

V predchádzajúcom čísle sme sa venovali knižným ilustráciám spojených s témou SNP a Oslobodenia. Teraz sa vrátíme ešte k niektorým jej najúspešnejším tvorcom.

Zaslúžilý umelec **Ivan Schurmann** (1935–2016) bol zanieteným propagátorom známkovej grafiky na Slovensku. Hoci sa narodil v Bratislave, vyše tri desaťročia prežil v Plaveckom Štvrtku. Z odborov výtvarného umenia majstrovsky ovládal takmer všetky, venoval sa najmä maľbe, kresbe, grafike, ilustrácii i monumentálnej tvorbe. V roku 1962 absolvoval VŠVU na oddelení voľnej grafiky a ilustrácie u prof. V. Hložníka.

V 80. rokoch minulého storočia pôsobil vo funkcii predsedu Zväzu slovenských výtvarných umelcov a v komisii OSN pre vzdelávanie, vedu a kultúru – UNESCO. Dlhé roky bol členom komisie známkovej tvorby na federálnom ministerstve spojov spolu s J. Balázom a A. Brunovským. Aj ich zásluhou sú slovenské poštové známky medzinárodne uznávané. Začiatky jeho ilustračnej tvorby sa datujú do roku 1961, keď svojimi kresbami obohatil knihu G. Baklanova *Piad' zeme*, neskôr R. Morica *Sen o chlebe*, P. Koyša *Na čo je človeku dom*, V. Mináča *Na rozhraní* a mnoho ďalších.

Zaslúžilý umelec **Jozef Baláz** (1923–2006), významný maliar, grafik, ilustrátor, nestor slovenskej známkovej tvorby a autor prvej známky samostatnej SR pochádzal z Hlohovca. Jeho rodina sa však presťahovala do Bratislavy, kde sa vyučil za reprodukčného grafika v Slovenskej grafii. Zapojil sa do protifašistického hnutia. Po vojne študoval na SVŠT

na oddelení kreslenia a maľovania u J. Mudrocha a K. Sokola, potom na oddelení krajinárskeho maliarstva VŠVU u prof. D. Millyho a v Sofii u prof. I. Beškova. Bol dlhoročným dvorným ilustrátorom týždenníka *Život*, vedúcim tajomníkom na ZSVU a prvým predsedom realizačnej komisie známkovej tvorby pri ministerstve dopravy SR.

Ilustroval množstvo kníh a časopisov, vytvoril špičkové tapisérie a artprotisy i monumentálne nástenné mozaiky. K známkovej tvorbe sa dostal neskôr, keď sa zúčastnil so starším kolegom A. Hollým, priekopníkom slovenskej politickej karikatúry, na celoštátnej súťaži výtvarných návrhov na známky z emisie k 10. výročiu založenia TANAP-u, kde obaja uspeli.

Rodák zo Zohora, národný umelec **Albín Brunovský** (1935–1997), maliar, grafik, ilustrátor, autor výtvarných návrhov na bankovky a poštové známky absolvoval v roku 1961 VŠVU tiež u prof. V. Hložníka. Potom dlhé roky vyučoval na tejto škole knižnú tvorbu. Brunovský tvoril najmä ilustrácie detských knižiek, ale aj poslednú sériu čs. bankoviek. Experimentoval s množstvom rozličných techník – s drevorezou, linorytom, úpravami fotografií a maľoval aj na plátno. Jeho diela inšpirované poéziou a literatúrou majú surrealistické tendencie. Používa sa tiež pojem „Brunovského škola“, čo označuje prepájanie fantazijných a reálnych prvkov. Má mnoho nasledovateľov, jeho študenti vytvorili poslednú sériu slovenských korún.

Reprezentatívnejší prehľad ilustratívnej tvorby týchto troch umelcov publikujeme na webovej stránke www.bojovník.eu. **Martin Krno**

Na vaše otázky odpovedá košický lekár MUDr. Ahmad Gharaibeh, PhD, MPH

Lekár mi odporučil užívať multivitamínové tabletky na podporu imunity. Čím sa mám riadiť pri ich výbere? **Pavol, Snina**

Pre pokrytie potreby najdôležitejších vitamínov stačia mnohé z cenovo dostupných prípravkov. Skutočne nie je dôvod, aby ste si kupovali drahé prípravky. Dôležité je, aby ste si prečítali, aké vitamíny a prípadne ďalšie látky takýto prípravok obsahuje. Určite myslíte na vitamín C, PP, E, A, B1, B2, B6, D3, panthoténan vápenatý. Takto kombinácia v odporúčanej dennej dávke (nájdete ju zväčša aj na obale, ale celkom určite v príbalovom letáku) by mala postačovať na doplnenie hladín, potrebných na zabezpečenie metabolických procesov organizmu. Pochopiteľne, ak ste dostali od lekára nejaké konkrétne odporúčanie najmä ohľadom dávkovania, treba sa riadiť tým. Napríklad na prechodnú dobu môže lekár odporučiť aj zvýšené dávky. Niektoré multivitamínové preparáty obsahujú okrem vitamínov aj niektoré minerály. A potom sú k dispozícii aj prípravky, ktoré obsahujú len minerály, takže ich môžete kombinovať s vitamínovými preparátmi. Opäť odporúčam sa v takom prípade poradiť s lekárom, alebo aspoň lekárnikom.

Albín Brunovský obálka ku knihe rozprávok o SNP Zlatka Klátika Zázračná puška, Mladé letá 1963.

Ivan Schurmann obálka publikácie Jána Beňu Jeden granát pre psa, Mladé letá 1971.

Jozef Baláz obálka k dielu Vladimíra Mináča Živí a mŕtvi, Slovenský spisovateľ 1961.

pomôcky: PRICE, IDO, VIK, PALL, ILARE, INS	čin	1. časť tajničky	najvyššia karta	chem. zn. titánu	pomôcky: VOCE, INE, APOSTA	napočíta	skupina jazdcov na koňoch	hlas, po taliansky	nemecké ženské meno	odovzdá	ovanul	natieram mydlom	rozpaky
vesmír					slepo								
nejaký					4. časť tajničky nalep								
orgán sluchu				cena, po anglicky sekej diátom					umelý jazyk urob krok				
ukazovacie zámeno			vydáva chrapot náročky, po španielsky					truhla, po anglicky vydával žiaru					
oválnosť							kartová hra v minulom roku						
mizla							sidlo vo Fínsku kráčam				osobné zámeno patriaci Eve		
autor výroku: ROUS-SEAU	je, po nemecky	česká predložka 2. časť tajničky				veselý, po taliansky žrd na voze						príradovacia spojka	liek, po česky
sidlo vo Švajčiarsku				daroval všetko v poriadku									
nástroj na osievanie					3. časť tajničky								
obrovský tropický strom						mužské meno				nikto			

Správne vylúštenie tajničky z č. 17 znie: **Život tak ako starý človek.** Knihu posielame **Jozefíne Siriakovej z Humenného.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: **Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.**

ZRNKÁ HUMORU

Za hrst' v tipov z 2. svetovej vojny. Adolf Hitler a Hermann Göring stoja na vrchole jednej berlínskej veže a Führer hovorí, že by chcel urobiť niečo, čo vykúzlil Berlíčanom úsmev na tvári. Ríšsky maršal mu odpovie: „Tak prečo neskočíš?“

Terčom vtipov sa stala aj Göringova túžba po všetkých možných vyznamenaniach: „V Nemecku dôjde k zavedeniu novej fyzikálnej miery. Jeden Gör znamená množstvo medailí, ktoré môžu visiť na jednom ľudskom hrudníku.“

Dvaja Židia na seba narázia v sudánskej džungli. Každý z nich nesie ťažkú pušku a za ním ide dlhá kolóna nosičov a pomocníkov.

„Ako sa ti darí?“ pýta sa Levi. „Čo tu robíš?“ Hirsch odpovedá: „Mám obchod so slovinou v Alexandrii a hľadám tu slony. A čo ty?“

Leviho odpoveď je nemenej zaujímavá: „V podstate to

isté. Predávam krokodílie kože v Port Saide a tu som na love. Nevieš, ako sa má Simon?“

„Ó, on je skutočný dobrodruh! Zostal v Berlíne.“

Vo francúzskom osobnom vlaku sedí v kupé nemecký vojak na dovolenke, postaršia dáma, príťažlivé dievča a mladý Francúz. Vojdú do tunelu, nik nič nevidí a zrazu sa ozve zvuk bozku a vzápätí facky. Keď vlak vyjde opäť na svetlo, Nemec má pod okom obrovský monokel. Vzdychnie si: „To je nespravodlivé. Francúz dostal bozk a mňa z toho obvinila.“

Pani si pomyslí: „Dobrá práca, slečna, odolala si tomu cudziemu násilníkovi.“ Naproti tomu je mladé dievča zmätené: „Prečo Nemec bozkával tú starú dámu?“

Francúzsky mládenec sa v duchu usmieva: „Aký som ja chytrý! Pobožkal som chrbát svojej ruky, tresol som jednu Nemcovi a nik ma z toho nepodozrieva!“

(ao)